

Hornyák Veronika¹

Az EU mint atipikus hírszerzési szereplő

Az uniós hírszerzési együttműködés perspektívái a 2022-es EU Stratégiai Iránytű tükrében

The EU as an Atypical Intelligence Actor

*Perspectives of Intelligence Cooperation
in the Light of the EU Strategic Compass 2022*

Az uniós tagállamok közötti hírszerzési együttműködésre való hajlandóság és az ezzel kapcsolatos szakpolitikai és politikai párbeszéd időről időre fellángolt az ezredforduló óta. Az együttműködés jelentőségének hangsúlyozása az Európai Unióban jellemzően a terrorizmus elleni harc kapcsán jelent meg az elmúlt két évtizedben, azonban a jelentős intézményi és szakpolitikai fejlődés ellenére sem törte át a kooperációra való igény a mindenkori nemzeti érdekek és a tagállami szuverenitás szabta határokat. Két egymástól nem független, azonban az uniós hírszerzési együttműködés sorsát jelentősen meghatározó tényező változásával ismét át- és felértékelődni látszanak az EU mint atipikus hírszerzési szereplő lehetőségei: egyrészt az ukrajnai háború okozta közvetlen katonai biztonsági fenyegetés minden idők leszorosabb biztonsági és védelmi együttműködésére készíti a tagállamokat; másrészt 2022-ben megjelent az EU eddig első, kifejezetten védelmi stratégiai jellegű dokumentuma, a Stratégiai Iránytű. Jelen tanulmány e két tényezőt figyelembe véve vizsgálja meg az uniós hírszerzési együttműködés aktuális perspektíváit.

Kulcsszavak: EU, hírszerzés, hírszerzési együttműködés, EU védelmi stratégia

The willingness for intelligence cooperation between EU Member States and the related policy and policy dialogue have flared up several times since the millennium. The focus on cooperation has typically emerged in line with fighting against terrorism over the last two decades in the European Union. However, despite the significant development in policy, as well as the further institutionalisation of EU security and

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: veronika.vhornyak@gmail.com

defence policy, the need for common action was unable to break the boundaries of intelligence cooperation set by state interests and national sovereignty of Member States. Nevertheless, relevant changes in two main factors affecting European security might significantly influence the fate of EU intelligence cooperation, the EU's potential, as an atypical intelligence actor seems to be reassessed and revalued. On the one hand the imminent military security threat for Member States caused by the war in Ukraine; on the other hand the birth of the EU's first strategic document on defence, the EU Strategic Compass. Accordingly, the present study examines current perspectives on EU intelligence cooperation in the light of the two new determining factors.

Keywords: EU intelligence, intelligence cooperation, EU Strategic Compass

1. Bevezetés

A közös biztonság- és védelempolitika részeként az Európai Unió kötelékében való hírszerzési és partnerszolgálati együttműködés a tagállami szuverenitás korlátai között működött, illetve működik. Mindazonáltal hiba lenne eltekinteni az elmúlt két évtizedben a hírszerzés és felderítés területén végbement változásoktól, fejlődéstől, illetve figyelmen kívül hagyni, hogy az EU első védelmi stratégiája, az EU Stratégiai Iránytű² kiemelt hangsúlyt helyez erre a területre, mint az európai biztonság zálogára. A lisszaboni szerződés aláírása és az azáltal 2010-es évek óta az EU közös kül- és biztonságpolitika (KKBP), valamint a közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) területén megindult intézményesítés – például az EU Külügyi Szolgálatának felállítása – és fejlesztések rövid időn belül igazolták legitimitásukat, hiszen az utóbbi évtizedben számos olyan globális biztonsági fenyegetéssel, kockázattal néz szembe Európa, amelyek kezeléséhez elengedhetetlen az együttműködés, többek között a hírszerzés területén is.

A 2016-os EU Globális Stratégia megjelenése óta egyre több esetben merül fel az uniós stratégiai autonómia kérdése, amely lehetővé tenné, hogy az EU globálisan is meghatározó geopolitikai szereplővé erősödjön.³ Míg kereskedelmi és innovációs területen ez a stratégiai autonómia már sok tekintetben láthatóvá vált globálisan is, addig az uniós biztonság- és védelempolitika továbbra is azon szakpolitikák közé tartozik, amelyek – azok természeténél fogva – sok esetben továbbra sem teszik lehetővé a közös érdek mentén való nemzetközi fellépést. Ezt a tendenciát tovább erősítette a brexit, amely nemcsak katonai képességek területén vetette vissza a KBVP fejlődését, de a hírszerzési együttműködésre is jelentős hatást gyakorolt.⁴ Míg európai szinten számos bilaterális hírszerzési együttműködésre látunk példát, a multilaterális és nem eseti alapon – például egy terrortámadás kapcsán – működő

² Az Európai Unió Tanácsa: *A biztonság és a védelem területére vonatkozó stratégiai iránytű* (2022. március 21.).

³ Daniel Fiott (szerk.): *European Sovereignty: Strategy and Interdependence*. Paris, European Union Institute for Security Studies, 2021.

⁴ Danny Pronk – Claire Korteweg: *Sharing the Burden, Sharing the Secrets. The Future of European Intelligence Cooperation*. Clingendael Reports. The Hague, Clingendael, 2021.

együttműködések az évtizedes fejlődés ellenére is nehézségekbe ütköznek. Az utóbbi évtized – különös tekintettel az ukrajnai háború eseményeire – azonban ismét felveti a kérdést, milyen irányba és milyen minőségben van lehetőség, illetve szükség továbbfejleszteni a meglévő uniós hírszerzési együttműködési rendszert.

A hírszerzési együttműködéshez kapcsolódóan napjainkban az Európai Unión belül három kiemelt területről beszélhetünk: belbiztonsághoz kapcsolódó, bűnüldözéshez kapcsolódó, valamint kül- és biztonságpolitikához kapcsolódó hírszerzés.⁵ Jelen elemzés a három típus közül az utóbbira, tehát az európai közös kül- és biztonságpolitikára (KKBP), valamint az azon belül működő biztonság- és védelempolitikára (KBVP) kíván fókuszálni. A téma aktualitását adja, hogy a 2020-ban immár sokadik uniós biztonsági stratégiai dokumentum (*European Security Union Strategy*), az Európai Biztonsági Unió Stratégia elkészülését követően 2022-ben megjelent az EU első, *de facto* védelmi stratégiája is EU Strategic Compass, azaz Európai Stratégiai Iránytű néven.

Az uniós hírszerzéssel kapcsolatos együttműködésről szóló irodalmak száma nemzetközi és hazai szinten is viszonylag korlátozott. Egyrészt a terület természeténél fogva jóval kevésbé kutatható, a nyilvánosság számára elérhető adatok, jó gyakorlatok, tapasztalatok tudományos értékű összefoglalása határokba ütközik. Másrészt a téma kutatása a 2004-es nagy léptékű EU-bővítést követően újszerű helyzet vizsgálatát jelentette, amelyből adódóan pedig a rendelkezésre álló források mennyisége sem jelentős, a megtalálható irodalmak jellemzően a 2010-es években Európát (is) komoly kihívások elé állító globális fenyegetések – úgymint az európai terrortámadások 2015-ben és 2016-ban – kapcsán íródtak, 2015-től kezdődően. Az első két ilyen rövidebb, de átfogónak mondható irodalomnak tekinthetők Björn Fägersten szakpolitikai elemzései 2015-ből és 2016-ból.⁶ Ez utóbbi az EU Institute for Security Studies (EUISS) gondozásában megjelenve végigköveti az uniós ezirányú együttműködés kulcsmomentumait 2005-től kezdődően.⁷ A svéd elemző kifejtette többek között, hogy a nagyobb együttműködési hajlam, illetve az egyes fenyegetések kapcsán felélénkülő nemzetközi politikai és szakmai vita nem új keletű, azonban az együttműködést szorgalmazók sok esetben alábecsülik az ezzel együtt járó kihívásokat, míg ezzel párhuzamosan túlbecsülik a várható közös előnyöket.⁸ A szerző több olyan konkrét példát is megemlít, amelyek során felmerült az igény az amerikai föderális szintű ügynökségekhez (például CIA vagy FBI) hasonló struktúra létrehozására, például a 2004-es madridi terrortámadás vagy a Snowden-ügy kapcsán. Az egyik legfrissebb, legaktuálisabb nemzetközi szakirodalom a témában 2021-ben jelent meg. Danny Pronk és Claire Korteweg tanulmánya hiánypótló módon nem csupán többoldalú hírszerzési együttműködések elméleti hátterét fekteti le, de számos, egy-egy az EU-hírszerzéshez kapcsolódó speciális elemet kiemelve más nemzetközi gyakorlatokkal von párhuzamot. Ilyen az uniós és a NATO-ban működő korai

⁵ Björn Fägersten: *For EU Eyes Only? Intelligence and European Security*. Brief Issue. Paris, European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2016. 1.

⁶ Björn Fägersten: *Intelligence and Decision-Making within the Common Foreign and Security Policy*. Swedish Institute for European Policy Studies, 2015.

⁷ Fägersten (2016): i. m.

⁸ Fägersten (2016): i. m. 1.

előrejelző rendszer összehasonlítása, valamint az EU és Japán hírszerzési kultúrájának és együttműködési rendszereinek esettanulmányként való elemzése.⁹

Az uniós tagságból adódóan a nemzetbiztonsági és hírszerzési együttműködéseket magyar perspektívából szintén csupán néhány, azonban fontos aspektusokat feldolgozó kutatás tárgyalja. Várhalmi A. Miklós 2010-es doktori értekezésében szentelt külön fejezetet az uniós hírszerzés témájának, míg Benedek Márta 2013-ban, Marosi Zsuzsanna pedig 2017-ben kifejezetten az uniós együttműködés aktualitásait és perspektíváit vette górcső alá, utóbbi feltéve a kérdést: „lehetséges-e a közös európai hírszerzési politika létrehozása?”¹⁰ Lakatos Zsolt és Beke József az intézményrendszer, valamint kapacitások szempontjából vizsgálta a témát.¹¹ Molnár Anna pedig 2018-ban *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei* című könyvében az uniós hírszerzési együttműködés részleteit tágabb kontextusban, a vonatkozó közös politikák, az KKBP és az KBVP keretében tárgyalta.¹² A legfrissebb hazai perspektíva 2021-ben Márton Balázs elemzésében olvasható az uniós bűnügyi és biztonsági intézményrendszeren belüli információmegosztásról és az uniós hírszerzéssel foglalkozó szervezeti egységek fúziós központok perspektívájából való vizsgálatáról.¹³

Ahogy a rendelkezésre álló forrásokból is kiténik, és számos szerző rámutatott, az uniós hírszerzési együttműködésekben a terrorizmus elleni harc játssza, játszotta a kulcsszerepet, ez tekinthető az ezirányú integráció, illetve kooperációs stratégiák, eszközök fejlődésének motorjaként. Kérdés azonban, hogy a 2022-es ukrajnai események, valamint az ennek nyomán még a megjelenés előtt frissített és az aktuális biztonsági helyzetre szabott uniós védelmi stratégia, a Stratégiai Iránytű és az abban lefektetett irányelvek és akcióterv mennyiben hoz(hat)nak változást. Jelen tanulmány ez utóbbira keresi a választ elsősorban a kül- és biztonságpolitikai aspektusra fókuszálva. Az uniós hírszerzési együttműködés mérföldköveinek kronologikus feldolgozását követően az EU, azon belül is az KKBP és az KBVP implementációjáért felelős EU Külügyi Szolgálat berkein belül működő hírszerzéssel foglalkozó szervezeti egységeket, képességeket mutatom be. Ezt kiegészítve, illetve kontextusba helyezve a harmadik, *Stratégiai tükör* című fejezetben tárgyaljuk a napjainkban az EU kül-, biztonság- és védelempolitikájára hatással levő stratégiai dokumentumok rendszerét. Ennek részeként bemutatom a néhány hónapja megjelent EU Stratégiai Iránytű hírszerzéshez, felderítéshez és elhárításhoz közvetlenül kapcsolódó pontjait, valamint azon rendelkezéseket és/vagy stratégiai elemeket, amelyek hosszú távon katalizátorként szolgálhatnak az EU hírszerzési együttműködési rendszerének erősítésében.

⁹ Pronk–Korteweg (2021): i. m.

¹⁰ Várhalmi A. Miklós: *A nemzetbiztonsági szolgálatok meghatározó jelentősége a Magyar Köztársaság 21. századi biztonságpolitikájában*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE, 2010; Marosi Zsuzsanna: Az Európai Unió hírszerzési együttműködésének helyzete és lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 5. (2017), 2. 5.; Benedek Márta: A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 3. 88–101.

¹¹ Lakatos Zsolt: Az Európai Unió hírszerzésének jelenlegi helyzete és kihívásai. *Hadtudomány*, (2013), 1–2. 13–22.; Beke József: Az Európai Unió hírszerző képességének technikai támogatása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6. (2018), 2. 56–68.

¹² Molnár Anna: *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

¹³ Márton Balázs: Fúziós központok az Európai Unióban – A bűnügyi és biztonsági információmegosztás uniós intézményei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 9. (2021), 2. 3–19.

2. Uniós hírszerzési együttműködés kronológiája, intézményesülése

A hírszerzési együttműködésről való gondolkodás az európai államok között már több mint két évtizede jelen van. Az első erre irányuló együttműködés, az azóta már a brexit következtében az EU-t elhagyó Egyesült Királyság, valamint Franciaország között megszületett 1998-as saint-malói közös nyilatkozatban jelent meg, amelyben az önálló döntéshozatali képességek fejlesztésére vonatkozóan a hírszerzési együttműködés megerősítését is megemlítték.¹⁴ Ezzel szinte teljesen egy időben katonai vonatkozásban is felmerült az összehangolt, közös hírszerzésre való igény, ekkor még a közös biztonság- és védelempolitikát megalapozó, később az EU-ba integrált Nyugat-Európai Unió (WEU) keretein belül. Elsősorban a petersbergi feladatok¹⁵ ellátáshoz kapcsolódóan, illetve az Európai Tanács 1999-es helsinki csúcstalálkozója nyomán egyre világosabbá vált, hogy a közös katonai együttműködés, missziós és/vagy műveleti feladatok ellátása olyan közös kapacitások, képességek, illetve együttműködések fejlesztését teszik szükségessé, mint a hírszerzés.¹⁶ Ekkor jött létre az első „titkosszolgálati feladatokat ellátó Helyzetelemző Központ”.¹⁷

Az ezredfordulót követően közvetlenül a 2001. szeptember 11-i, az Amerikai Egyesült Államok ellen elkövetett terrortámadásra reagálva 2002-ben ennek utódjaként jött létre az EU Sitcen, az Európai Unió Helyzetelemző Központja polgári/civil hírszerző és információmegosztó szervezeti egységként, amely a következő években folyamatosan bővült. A 2003-ban megjelenő EU Biztonsági Stratégia volt az első olyan uniós szintű stratégiai dokumentum, amely részletesebben is kitért a hírszerzés/információgyűjtés témájára, többek között rendelkezve arról is, hogy az információszerezés, illetve -gyűjtés a tagállamok (és szövetségesek) által önkéntesen megosztott adatok, információk alapján történhet.¹⁸ Az EU Sitcen csupán néhány évvel később szintén közvetlenül egy terrortámadásra, a 2004-es, Madridban elkövetett merényletre reagálva bővült tovább egy kifejezetten terrorizmus ellenes komponenssel.¹⁹ Az ilyen és ehhez hasonló, a hírszerzési együttműködés katalizátoraként is tekinthető eseményeket Pronk és Korteweg kooperatív momentumnak nevezi.²⁰ 2007-ben a hírszerzési kapacitások további fejlesztése érdekében létrehozták az Egységes Hírszerző Elemző Képességet (*Single Intelligence Analysis Capacity, SIAC*).²¹

Az uniós biztonság- és védelempolitika integrációjának és intézményesülésének egyik legkiemelkedőbb mérföldköve a lisszaboni szerződés aláírása, valamint ennek

¹⁴ Molnár (2018): i. m. 169.

¹⁵ A következők tartoznak a feladatok körébe: humanitárius és mentési feladatok; konfliktusmegelőzési és békefenntartási feladatok; a harcoló erők válságkezelésben kifejtett feladatai – beleértve a béketeremtést is; közös leszerelési műveletek; katonai tanácsadói és segítségnyújtási feladatok; a konfliktusok lezárását követően a helyzet stabilizálására irányuló műveletek. (Lásd: eur-lex.europa.eu)

¹⁶ Molnár (2018): i. m. 171.

¹⁷ Molnár (2018): i. m. 175.

¹⁸ EU Biztonsági Stratégia. 2003.

¹⁹ Márton (2021): i. m.

²⁰ Pronk–Korteweg (2021): i. m.

²¹ Molnár (2018): i. m. 175.

nyomán 2011-ben az Európai Külügyi Szolgálatnak (*European External Action Service* [EEAS], EKSZ) felállítása volt. Ennek következtében az elmúlt tíz évben az uniós szintű hírszerzési képességek, a polgári és katonai hírszerzés, is az EKSZ-en belül kaptak helyet. Az ezredforduló előtt létrejött Helyzetelemző Központot 2012-ben nevezték át EU Intelligence Analysis Centre, EU Intcenre, amely nevet jelenleg is viseli.²² A közös kül- és biztonságpolitika, valamint biztonság- és védelempolitika intézményesülésével, valamint kapacitásainak és képességeinek fejlődésével a döntéshozatali mechanizmusok fejlődésére is szükség volt, amelyek reagálnak a kor kihívásaira is, egyúttal pedig figyelembe veszik a komplex, rendszerszintű információkon alapuló elemzések fontosságát.²³ 2016-ban immár egy intézményesült kül- és biztonságpolitikai keretben született meg az EU következő és egyben napjainkig irányadó stratégiai dokumentuma, az EU Globális Stratégia (*European Global Strategy*, EUGS). A *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa* címet viselő stratégia leszögezi, hogy az „európaiaknak javítaniuk kell a biztonsági következményekkel járó folyamatok nyomon követését és ellenőrzését. Ehhez be kell fektetni a hírszerzésbe, a megfigyelésbe és a felderítésbe [...]”, illetve különösen a terrorizmus elleni küzdelem kapcsán kifejezi az információmegosztás, valamint hírszerzéssel kapcsolatos együttműködések fejlesztésének szükségességét.²⁴

Napjainkban az EU kül- és biztonságpolitikához kapcsolódóan az EKSZ-en belül intézményesítve az Egységes Hírszerző Elemző Képességen (SIAC) keresztül működik az uniós szintű hírszerzés, integrált forrásfeldolgozás (*all source intelligence*), amely azonban nem tartalmaz titkos információgyűjtést.²⁵ A SIAC a polgári és a katonai szervezeti egységeken keresztül beérkező információkat integrálja. A katonai hírszerzésért az EU Katonai Törzsön belüli (*EU Military Staff*, EUMS) szervezeti egység felelős, a polgári hírszerzési feladatokat ellátó szervezeti egység/központ pedig az EU Intcen, amelyet 2019 óta Federica Mogherini, korábbi főképvisező által 2019-ben kinevezett portugál José Morgado vezet.²⁶ Az Intcen szerepéről és jogállásáról 2021-ben az EU külügyi főképvisezője Josep Borell az alábbiakat emelte ki: „[Az] EU INTCCEN nem egy hírszerzési szolgálat [...]. Egy olyan hírszerzési fúziós központ, amely már megszerzett és az EU-tagállamok nemzeti szakszolgálatai által önkéntesen megosztott adatokra alapoz. Az EU INTCCEN ezeket az inputokat fuzionálja, hogy minősített értékelésekkel szolgáljon az EU-döntéshozóknak.”²⁷ Az uniós tagállamok ide is kirendeltek nemzeti szakértőket a nemzeti szintű különböző szakszolgálatoktól. Az Intccenben belül dolgozó, tagállamok által fizetett, kirendelt nemzeti szakértők jelenlétén túl szintén a tagállami szakszolgálatok jelentőségét erősíti, hogy az uniós szintű jelentések minősítését döntően befolyásolja, hogy a forrásként szolgáló nemzeti ügynökség, amely az Intccen rendelkezésére bocsátotta az adatot, azt milyen minősítéssel látta el.²⁸ Az EU Intccen

²² EU Intelligence Analysis Centre (EU INTCCEN). Lásd: www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intccen-factsheet.pdf

²³ Benedek (2014): i. m.

²⁴ Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan* (2016). 37.

²⁵ Marosi (2017): i. m.

²⁶ EEAS: *Federica Mogherini Announces Senior Appointments in the EEAS* (2019. szeptember 5.).

²⁷ European Parliament: *Parliamentary Questions 4 June 2021 Answer Given by High Representative/Vice-President Borrell on Behalf of the European Commission* (2021. június 4.).

²⁸ Marosi (2017): i. m.

kizárólag stratégiai szintű elemzéseket készít, a műveleti szintű értékelés és információgyűjtés teljes mértékben továbbra is a tagállamok hatásköre.²⁹ Az Intcen jelentéseinek túlnyomó többsége az „EU korlátozott terjesztésű” megjelölést kapja, ezen túl pedig készülhetnek „EU bizalmas” és „EU titkos” minősítésű jelentések.³⁰

A katonai hírszerzés/felderítés az EKSZ-en belül az EU Katonai Törzsének Hírszerzési Igazgatóságának feladata (*Intelligence Directorate*, IntDir). Az IntDir életre hívását az tette szükségessé, hogy a KBVP keretében egyre nagyobb számban és összetettebb mandátummal működő EU-missziók és műveletek hatékonyságához elengedhetetlen a hírszerzési/információs műveleti jellegű támogatás. A Hírszerzési Igazgatóságon belül három ágazat/osztály működik: egy a hírszerzési koncepciók tervezésére fókuszál, egy másik a nemzeti katonai hírszerző ügynökségektől való információbeszerzést segíti elő, míg a harmadik pedig a beérkezett információk és adatok alapján rendszeres és témaspecifikus értékeléseket készít.³¹ Az IntDir legfontosabb feladata az EU Katonai Törzsének katonai tervezésben, válságkezelésben, valamint missziók és műveletekkel kapcsolatos kérdésekben megfelelő információs és elemzői háttér biztosítása.³²

A SIAC-on integrálva az EU Intcentől származó civil, valamint az IntDir-en keresztül érkező katonai típusú információkat, egy olyan helyzetértékelésre és stratégiai elemzésre alkalmas képesség, amely nyílt információszerzéssel gyűjtött, valamint „a tagállamoktól és más uniós szervezetektől (Európai Bizottság, EU-delegációk, Europol, Frontex, Eurojust, az EU eseti tényfeltáró, »fact-findingtrips« delegációi, valamint a polgári és a katonai műveletek saját felderítő-, információs elemei) és a partnerektől (például NATO, EBESZ) beérkező információkat dolgozza fel”.³³ Az EU Intcen és az IntDir által összegzett információkat integráló SIAC-nak, Egységes Hírszerző Elemző Képességnek kiemelt szerepe van az EU válságkezelési és kockázatmenedzsment-folyamataiban, különösképpen az EU Korai Konfliktus-Előrejelző Rendszerének (EWS)³⁴ támogatásában, amely a NATO Hírszerzési Figyelmeztető Rendszeréhez³⁵ hasonlóan működik.³⁶

Mindkét az EKSZ-en belül működő hírszerzésért felelős szervezeti egység munkáját folyamatosan támogatja a Külügyi Szolgálaton kívül, önállóan működő EU Satellite Centre – Satcen, azaz az Európai Unió Műholdközpontja. A Satcen „saját felderítő kapacitással nem rendelkezik, a kereskedelmi műholdaktól megvásárolt vagy Helios műholdas felderítő rendszer által szolgáltatott felvételeket elemzi, ami önálló EU-s képszerzői és elemzői hírszerzési képességnek (imagery intelligence – IMINT) minősül”.³⁷ Szintén mindhárom szervezet erősen támaszkodik a tagállami szakszolgálatok által megosztott információkon túlmenően további olyan uniós ügynökségek és szervezetek munkájára, illetve tőlük származó adatokra, amelyek nem tartoznak a KKBP és az KBVP implementálására létrehozott intézményrendszerre, azonban

²⁹ EU Intelligence Analysis Centre (EU INTCCN). *Fact Sheet* (2015. február 5.).

³⁰ Marosi (2017): i. m.

³¹ European Defence Network: *The European Union Military Staff – Intelligence Directorate* (2021. március 14.).

³² European Defence Network (2021): i. m.

³³ Molnár (2018): i. m. 254.

³⁴ *EU conflict Early Warning System*.

³⁵ *NATO Intelligence Warning System (NIWS)*.

³⁶ Pronk-Korteweg (2021): i. m.

³⁷ Marosi (2017): i. m. 11.

munkájuk szorosan kapcsolódik az EU biztonságához. Ilyen például a már fentiekben is említett Europol, Eurojust, valamint a Frontex.

A fentiek alapján az uniós szintű hírszerzési együttműködés megerősödésének, illetve önállósodásának talán legnagyobb gátját a titkos információgyűjtés természete, valamint az adja, hogy a tagállamok szakszolgálatai önkéntes alapon nyújtanak tájékoztatást, vagy adnak át információt az uniós szintű fúziós szervezeteknek, ami azzal jár(hat), hogy „tagállami szolgálatai előtt ismertté vált információt, amelyet a saját nemzeti érdekeit szem előtt tartva politikailag érzékenynek minősít” esetleg nem osztja meg, adja át az EU-s egységnek.³⁸ Az uniós hírszerzés erőssége azonban, illetve jobban kiaknázható, egyedülálló lehetőségeket biztosító elemei közé tartoznak az EU-delegációkon dolgozó uniós diplomaták, a tényfeltáró csoportok, valamint az EBVP-n belül működő civil missziók és katonai műveletek. Ez utóbbiak esetében kiemelt jelentőségű lehet azon, az utóbbi évtizedben egyre nagyobb szerepet kapó nem végrehajtó típusú katonai missziók, más néven tréning missziók, amelyek során az uniós zászló alatt telepített erők harmadik ország védelmi kapacitásfejlesztését, kiképzését és tanácsadását végzik.

3. Stratégiai tükör

Napjainkban három uniós stratégiai dokumentumnak van kiemelt jelentősége a hírszerzési együttműködés tekintetében: a 2016-os EU Globális Stratégiának (EUGS), a 2020-as Európai Biztonsági Unió Stratégiának (*European Security Union Strategy*) és az Európai Stratégiai Iránytűnek (*EU Strategic Compass*). Míg a Biztonsági Unió Stratégia elsősorban az uniós területek belbiztonságára koncentrál, a 2016-os Globális Stratégia az uniós és állampolgárainak belső biztonságán túl az EU-t körülvevő világ békéjének, biztonságának eléréséhez vezető utat hivatott biztosítani. A 2022-es Stratégiai Iránytű pedig már egyértelműen biztonság- és védelempolitikai jellegű, az EU mint kül- és biztonságpolitikai szereplő vízióját és cselekvési tervét határozza meg. A 2016-os és 2020-as stratégiai dokumentumok alapvetően azonos biztonsági fenyegetéseket listáznak, mint az Európai Unióra, illetve az uniós állampolgárokra leselkedő veszélyeket, kockázatokat. Ezek a terrorizmus, a szervezett bűnözés, valamint a hibrid, valamint kiberfenyegetések, amelyek a 2020-as Biztonsági Unió Stratégia esetén már kiegészültek a Covid–19-járvány okozta egészségügyi, szociális és gazdasági-biztonsági kérdések körével.³⁹ Szintén megjelenő, illetve visszatérő elem az éghajlatváltozás is, valamint az ebből adódó humán biztonságot veszélyeztető fenyegetések.

A hírszerzési együttműködés szorgalmazása a 2016-os, az Európai Uniót globális külpolitikai és gazdasági szereplőként pozicionáló EUGS megjelenése előtt már gyakorlatilag közel két évtizede jelen volt az európai szakpolitikai párbeszédben. A 2011 és 2016 között lezajló, az európai regionális biztonságra is komoly hatást gyakorló események, mint az arab tavasz, a Krím-félsziget annexiója, a migrációs

³⁸ Márton (2021): i. m. 7.

³⁹ Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia.* COM(2020) 605 végleges (2020. július 24.).

válság kitörése, valamint a tagállamok nagyvárosaiban elkövetett terrortámadások nyomán a biztonsági együttműködésre való hajlandóságra különösen nagy nyitottság mutatkozott. Ez magával hozta a hírszerzési együttműködések fejlesztésére irányuló törekvések megélénkülését is, ami a Globális Stratégiából is kiolvasható. Az uniós ráfordításokat, illetve tagállami erőfeszítéseket a hírszerzési együttműködésre vonatkozóan kapacitás- és képességfejlesztési szempontból, illetve az ezirányú kooperáció és információmegosztás elősegítése szempontjából is szorgalmazták az EUGS-ben. A hírszerzéssel foglalkozó szervezeti egységek közül a 2016-os globális stratégia az EU Helyzetelemző Központ (Sitcen) szerepét és erősítését hangsúlyozva leszögezi, „az európai adatbázisokba hírszerzési adatokat kell bevinnünk és az azokból kinyert ilyen adatokat koordinálnunk kell”.⁴⁰

Hírszerzési szempontból a 2020-as Biztonsági Unió Stratégia elsősorban a tagállamok szakszolgálatai általi információszerezésre és megosztásra, valamint ezek alapján az EU Intcen, a tagállamok által egyre nagyobbra értékelt munkájára építve alapozza a hírszerzési együttműködést, illetve a helyzetelemzést, amelyeket elsősorban a három már fentiekben is listázott kiemelt fenyegetés tekintetében tart elengedhetetlennek. A stratégia az Intcen munkája kapcsán megállapítja, hogy az az „egyetlen olyan kapu a tagállamok hírszerzési és biztonsági szolgálatai számára, amelyen keresztül hírszerzési helyzetismeretet biztosíthatnak az EU számára”.⁴¹ A dokumentum az EU Intcen munkáján kívül hírszerzési szempontból kiemeli az egyéb, az Európai Külügyi Szolgálatától függetlenül működő uniós ügynökségek szerepét, mint az Európai Unió Kiberbiztonsági Ügynökség (*European Union Agency for Cybersecurity*, ENISA), illetve az Europol, illetve a Frontex, valamint felhívja a figyelmet a titkosítás, illetve titkos információmegosztás szerepére a szervezett bűnözés, terrorizmus, kiber- és hibrid fenyegetések elleni fellépésben.⁴² A Biztonsági Unió Stratégia belügyi, rendészeti, bűnüldözési jellegét tovább erősíti maga a dokumentum szövegezése is, hiszen például a „katonai” kifejezés mindössze két alkalommal és csupán lábjegyzetben szerepel a szövegben. Itt mindazonáltal – elsősorban a terrorizmus vonatkozásában – érdemes kiemelni, hogy a bűnügyi, illetve nemzetbiztonsági jellegű információgyűjtés sok esetben nehezen különíthető el egymástól.⁴³ Szintén ehhez kapcsolódóan az uniós szinten való együttműködést pedig tovább nehezíti, hogy a tagállami szintű szakszolgálatok profilja is más-más szolgálat hatáskörébe helyezhet egy olyan kérdést, mint a terrorizmus.

Ami közös motívuma a három stratégiai dokumentumnak – többek között hírszerzési együttműködési szempontból is –, az a partnerségek, illetve a kooperatív megoldások felé való fordulás, amely az ukrán háború nyomán a 2022-es Stratégiai Iránytűben talán a korábbiaknál is meghatározóbb elemként jelenik meg. Ennek egyik mozgatórugója, hogy míg a 2016-os globális stratégiában a „válságok koraként” lefestett európai biztonsági helyzet és számos későbbiekben kooperatív momentumnak is tekinthető esemény befolyásolta a biztonsági (és hírszerzési) együttműködést, addig a 2022 márciusában kiadott Stratégiai Iránytű bevezetésének első sorában

⁴⁰ Európai Unió (2016): i. m. 42.

⁴¹ Európai Bizottság (2020): i. m. 26.

⁴² Európai Bizottság (2020): i. m. 26.

⁴³ Márton (2021): i. m.

szerepel az a mondat, hogy „Európában újból megjelent a háború”.⁴⁴ Az Európai Unió Külügyi Főképvisele, Josep Borell úgy fogalmazott: „Európa veszélyben van.”⁴⁵ A 2016-os válságos időköt idéző, vészjósló és ennek nyomán együttműködést szorgalmazó stratégia után a 2022-es Stratégiai Iránytű most egyértelműen a közvetlen veszély(ek) ellen fellépő, aktívan védekező, védelmi képességeket fejleszteni kívánó Európa képét mutatja, ami a dokumentum címéből is kitűnik: *Egy, a polgárait, az értékeit és az érdekeit megvédő Európai Unióért, amely hozzájárul a nemzetközi béke és biztonság megvalósításához*.⁴⁶ A stratégia erőteljes politikai nyilatkozatként is értékelhető, hiszen az Ukrajna ellen elkövetett orosz agresszió nyílt elítélése viszsztatérő eleme a dokumentumnak, amelyben a stratégiai és helyzetelemző fókuszon túl az akcióterv jelleg dominál. Négy munkaterületre, cselekvési területre osztva mutatja be az európai biztonság- és védelempolitika legfontosabb prioritásait, amelyek az alábbiak: cselekedjünk (*act*); védjük meg (*secure*); ruházzunk be (*invest*); lépjünk partnerségre (*partner*).⁴⁷

A 2003-mas, 2016-os és 2020-as stratégiai dokumentumokhoz képest a biztonsági fenyegetések tekintetében új kihívásként, kockázatként került fókuszba az *európai biztonsági rend elleni direkt támadás*, ezzel egyértelműen utalva az európai területeket fenyegető orosz agresszióra. Szintén erre reagálva kiemeli, hogy az „ellenségesebb biztonsági környezet miatt óriási előrelépést kell tennünk és fokoznunk kell cselekvési kapacitásunkat és hajlandóságunkat”.⁴⁸ A Stratégiai Iránytű biztonság- és védelempolitikai, valamint hírszerzési és információs szempontú jelentőségét erősíti, hogy a dokumentum az EU a tagállamok szakszolgálataival közösen 2020-ban elkészített első teljes körű Európai Fenyegetettség Elemzés⁴⁹ eredményeire épült, amelyet a stratégiában lefektetettek szerint a következő években minimum háromévente, legközelebb 2022 végén felülvizsgálják és megújítanak.⁵⁰

Hírszerzési együttműködés szempontjából a Stratégiai Iránytű egyértelműen a védelmi cselekvési, illetve munkaterületek között említi a hírszerzési képességek fejlesztését, amely az ezirányú tevékenységek közül elsőként szerepel, *A korai előrejelzésünk, a hírszerzési képünk és a biztonságos kommunikációnk megerősítése* címmel.⁵¹ Újdonságként, a dokumentum a korábbiakhoz képest elsőként emeli ki az Egységes Hírszerző Elemző Képesség (SIAC)-⁵² rendszert az önálló stratégiai vízió, valamint a helyzetelemzési és -felismerési képességek fokozása érdekében. Mindazonáltal a stratégia nem részletezi, hogy milyen „erőforrások és a kapacitások bővítésével” kívánják a SIAC képességfejlesztését előmozdítani.⁵³ Az Iránytűben nem csupán a SIAC, de az EU Műholdközpontjának kapacitásfejlesztése is a 2025-ig kitűzött célok között

⁴⁴ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m.

⁴⁵ Cian FitzGerald: *The Cost of Passivity. Can the Strategic Compass Guide the EU in an Era of Insecurity?* The Institute of International & European Affairs, 2022. február 3.

⁴⁶ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m.

⁴⁷ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m.

⁴⁸ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 2.

⁴⁹ *EU Threat Analysis*.

⁵⁰ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 27.

⁵¹ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 21.

⁵² A Stratégiai Iránytű magyar fordításában az alábbi néven szerepel: *EU egységes információelemzési kapacitás (SIAC)*.

⁵³ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 27.

van, amelyek együttesen kívánják erősíteni az EU Korai Előrejelző Rendszerét, az EWS-t, valamint földrajzi helyzetismeretét és tudatosságát.⁵⁴ A SIAC szerepének megerősítése tekintetében még két fontos aspektust érdemes kiemelni: egyrészt annak ellenére, hogy a SIAC – amely az EU Intcen polgári és az IntDir katonai hírszerzési kapacitásait integráló képesség – 2012 óta működik, a 2016-os globális stratégiában még nem említették név szerint, hiszen ott egyértelműen az EU Intcen volt a hírszerzés tekintetében meghatározó, kiemelt szervezeti egység, képesség; másrészt a Stratégiai Iránytű eredeti angol nyelvű szövegében a dokumentumban a SIAC-ra vonatkozó szövegrész ezen integrált hírszerzési képesség pozíciójának egy jóval erőteljesebb megerősítésére enged következtetni. Míg az angol szövegből az olvasható ki, hogy a SIAC a továbbiakban mint a tagállamok polgári és katonai szakszolgálatai számára egyedüli belépési/beviteli pontként fog szolgálni a stratégiai szintű hírszerzési adatszolgáltatásra, uniós hírszerzéshez való hozzájárulásra,⁵⁵ illetve ezirányú szerepét fogják erősíteni, a magyar szövegben ez az alábbiak szerint szerepel: „Meg fogjuk erősíteni a tagállamok polgári és katonai hírszerző és biztonsági szolgálataitól származó stratégiai hírszerzési hozzájárulások tekintetében egyedüli kapcsolattartó pontként szolgáló uniós egységes információelemzési kapacitás szerepét.”⁵⁶

A Stratégiai Iránytű szoros együttműködésben tárgyalja a kiberbiztonságot, az információbiztonságot, valamint a hírszerzést és az ahhoz kapcsolódó információmegosztást. A minősített és/vagy titkosított információcserék elősegítésére is megfogalmaz célkitűzést a dokumentum, amely felhívás jelleggel szorgalmazza új, illetve kiegészítő szabályok és rendelkezések életre hívását az információ- és kiberbiztonság jegyében.⁵⁷ A Stratégiai Iránytűnek szintén a védelmezésre vonatkozó cselekvési tervcsomag (*secure*) része tér ki a hírszerzésen túl az elhárítás fontosságára is, célul tűzve ki, hogy az Európai Unió még 2022-ben létrehoz egy „a külföldi információmanipuláció és beavatkozás kezelésére szolgáló eszköztárat”.⁵⁸ Ehhez kapcsolódóan a dokumentum azt az ambiciózus célkitűzést is megfogalmazza, hogy 2024-re minden a közös biztonság- és védelempolitika keretében működő uniós misszió és művelet rendelkezni fog ezzel az elhárításhoz kapcsolódó eszköztárral, ennek használatának képességeivel. Ez nem csupán azt jelenti tehát, hogy az EU erre szakosodott szakértői létrehozhatnak egy ilyen eszköztárat, hanem azt is, hogy a KBVP keretében misszióba, illetve műveletbe kivezényelt civil szakértők, rendőri és katonai erők legalább egy része telepítés előtt, vagy azt követően ezirányú (ki)képzésben is részesülnek. Így válhat(na) teljes körű hírszerzési képességgé a missziók és műveletek esetében a 2024-ig telepített elhárításra fókuszáló eszközrendszer mint kapacitás.

A terrorizmus témaköre, amely az utóbbi évtizedekben a legtöbb úgynevezett kooperatív momentumot biztosította a hírszerzési együttműködés erősítéséhez, szintén a védekezéshez kapcsolódó munkaterületnél kerül fókuszba a stratégiában.

⁵⁴ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 27.

⁵⁵ „We will reinforce the role of the EU Single Intelligence Analysis Capacity as a single entry point for strategic intelligence contributions from Member States’ civilian and military intelligence and security services.” Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 33.

⁵⁶ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 21.

⁵⁷ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 27.

⁵⁸ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 28.

Mindazonáltal a terrorizmus elleni védekezést kifejezetten stratégiai partnereken és multilaterális együttműködések keretében látja hatékonyan adresszálhatónak az EU, tekintettel a terrorizmus és a radikalizáció transznacionális és globális szintű kockázatára. A stratégiai dokumentum az EU-delegációkkal kapcsolatosan célul tűzi ki, hogy a képviseleten dolgozó terrorellenes szakértők hálózatát megerősítsék.⁵⁹ Érdekessége ennek az elemnek, hogy a Stratégiai Iránytűben mindössze ezen az egy helyen, a terrorizmus elleni harc tekintetében emeli ki az EU harmadik országokban jelen levő képviseleteit, amelyeket az uniós hírszerzési együttműködésekkel foglalkozó irodalom nagy része olyan kiaknázatlan képességként aposztrofál, amellyel az unió relatíve könnyedén tudná bővíteni hírszerzési kapacitásait.

Ezen túlmenően a partnerségek erősítésére fókuszáló cselekvési csomag, köztük a NATO-val, valamint egyéb bilaterális partnerekkel való kooperáció során is előrelépést jelenthet az elkövetkezendő néhány évben a Stratégiai Iránytűben lefektetett ezirányú fókusz az európai hírszerzési együttműködés tekintetében. A dokumentum a multilaterális és regionális partnerek közül az információmegosztás tekintetében egyértelműen a NATO, az ENSZ, illetve az EBESZ jelentőségét emeli ki, míg bilaterális tekintetben az Egyesült Államokat, Norvégiát, Kanadát, az Egyesült Királyságot, valamint Törökországot említi. A NATO-val való együttműködés esetén kiemelt szerepet kap az információmegosztás – minősített és nem minősített információk tekintetében –, valamint az elhárítás és a közös biztonsági értékelés, helyzetelemzés.⁶⁰ Míg az EU–ENSZ-együttműködés keretében elsősorban a missziók és műveletek tekintetében szorgalmazza az információmegosztást és az azokon alapuló közös koordinációt, az EBESZ esetében a válságövezetek és konfliktus sújtotta területeken való információmegosztás és bizalomépítés jelentőségét hangsúlyozza. A bilaterális partnerségek esetében az Egyesült Államok szerepét magától értetődő prioritásként, az első helyen emelik ki, amihez kapcsolódóan a Stratégiai Iránytű elsősorban „a külföldi információmanipulációval és beavatkozást” fontosságát hangsúlyozza. A regionális/európai hírszerzési együttműködés szempontjából szintén kiemelt fontosságú, hogy a stratégia további koordinációt szorgalmaz olyan országokkal, mint például Norvégia, amely az uniós hírszerzési együttműködés korai szakaszában is bekapcsolódott az egyirányú folyamatokba, vagy éppen az Egyesült Királyság, amelynek szakszolgálatai és szakértői éveken keresztül, és sok esetben még most is az uniós intézményekben dolgoznak.

4. Konklúzió

Az uniós hírszerzési együttműködés az 1990-es évek óta kisebb-nagyobb stagnáló időszakokkal, de lassan és folyamatosan fejlődött, intézményesedett. A 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően a hírszerzési együttműködést transzatlanti és uniós perspektívában is a terrorizmus elleni harc határozta meg. A fejlődés, illetve a hírszerzési együttműködés előmozdítása, valamint az uniós biztonsági környezet

⁵⁹ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 28.

⁶⁰ Az Európai Unió Tanácsa (2022): i. m. 39.

drasztikus megváltozása – 2014-es krími annexió, 2015-ös migrációs válság, 2015 és 2016-ban az európai nagyvárosokban elkövetett terrortámadások – sem tudta megintgatni azt az íratlan (és a liszaboni szerződésben írásban is lefektetett) szabályt, hogy a nemzetbiztonság, hírszerzés és felderítés kizárólagos tagállami hatáskör. Az Európai Uniót ennek ellenére egy fejlődő pályán levő atipikus hírszerzési szereplőként tarthatjuk számon, hiszen az uniós döntéshozatal kormányközi és egyben bizonyos esetekben szupranacionális mivolta miatt olyan információigénnyel rendelkezik, amely különösképpen a kül- és biztonságpolitika, valamint a biztonság- és védelempolitika területén jelentkezik erőteljesen, és amely kizárólag hírszerzés, felderítés és ezeken alapuló helyzetelemzés alapján elégíthető ki.

Az uniós döntéshozatalhoz szükséges információigényre adott válasz aktuálisan két forrásból származhat: nyílt információszerezés során megszerzett adatokból, valamint a tagállamok szakszolgálatai által az unióval önkéntes alapon megosztott információkból. Az uniós kül- és biztonságpolitika sajátos természetű tevékenységeiből és képességeiből, mint tényfeltáró csoportok munkájából, missziók és műveletek, valamint harmadik országban működő EU-delegációk szintén nagyban hozzájárulnak az uniós döntéshozatali információigény kielégítéséhez, azonban titkos információgyűjtést egyetlen uniós szervezeti egység sem végezhet. Ez utóbbi típusú forrásokból származó információk szintén nyílt információszerezésnek számítanak, azonban egyedi jellegükből adódóan olyan forráscsoportot képviselnek, amely egyedülálló lehetőségeket biztosít az EU-s döntéshozók információigényének kielégítésére, valamint az EU mint globális szereplő helyzetismeretének és helyzet tudatosságának erősítésére.

Az uniós hírszerzési együttműködés erősödése, illetve annak esetleges önálló titkos információgyűjtésre való képességének fejlesztése egyértelműen ugrásszerű lépés lenne az integráció irányába, egy egészen föderális jellegű/természetű együttműködést vonva maga után. A stratégiai környezet, dokumentumok, valamint a fennálló intézményrendszer és képességek alapján, uniós szinten egyszerre beszélhetünk egy korlátozott lehetőségekkel és eszközökkel rendelkező, de egyben többszörösen összetett hírszerzési környezetről. Egyrészt az első szempont egyszerűsíti az uniós hírszerzéssel foglalkozó képességek, szervezeti egységek munkáját, hiszen a tagállami szuverenitás, illetve a nemzeti érdekek nyomán a rendelkezésre álló információgyűjtésre alkalmas eszközök száma a nyílt forrásból való információszerezésre, valamint a tagállamok által önkéntesen megosztott minősített adatokra korlátozódik. Másrészt az EU-n belül a hírszerzési környezet többszörösen összetett, fúziós jelzővel is illetett jellegét több különböző tényező adja:

- nemzetköziség, nyelvi diverzitás;
- különböző hivatásrendek fúziója, együttműködése;
- eltérő szakszolgálati kultúrák;
- a kormányzati és közzsférában nemzeti szinten megjelenő feladatmegosztástól különböző hivatali rend.

Ezt a többszörösen összetett, integrált és bonyolult hírszerzési kultúrát és együttműködést egy fiktív példával kívánom illusztrálni: Az EU Katonai Törzsének Hírszerzési Igazgatóságán dolgozó, egy belga nemzeti/katonai szakszolgálat által kirendelt szakértő egy palesztin téma kapcsán együtt dolgozik, közös helyzetelemzést végez

egy New Yorkban, az EU ENSZ-hez akkreditált állandó képviselőjén dolgozó biztonsági-elemzői háttérrel nem rendelkező beosztott szakdiplomatáival, aki az ENSZ Biztonsági Tanács Közel-Kelettel kapcsolatos kérdéseivel foglalkozik, valamint egy a palesztin területeken működő EUPOL COPPS rendőri támogató misszióban szolgáló finn rendőrtisztrel. A közös cél, hogy az esetleges uniós döntéshozatalhoz szükséges helyzetelemzést készítsék el. Ezen különbségekből adódó nehézségeket felismerve 2019-ben – korábbi francia javaslatra – megalakult az Intelligence College Europe (ICE), amely inkább tudásmegosztó hálózatként/platformként funkcionál, mint tényleges akadémiaként, azonban amelynek célja és lehetősége lehet, hogy hosszú távon alakítani tudja a közös uniós hírszerzési kultúrát.⁶¹

2022-ben az oroszok Ukrajna elleni indított háborúja alapjaiban rengette meg az uniós tagállamok biztonságérzetét, évtizedek óta először háborús helyzet alakult ki közvetlenül az EU határán. Az orosz agresszió soha nem látott módon összekovácsolta a transzatlanti és uniós közösséget. A hadműveleti és harcászati szintű feldeírítás, valamint a kiberképességek fejlesztésének szükségessége lehet az egyik olyan kapacitásfejlesztési irány, amely közvetlenül az ukrán háború, illetve annak közelsége miatt rövid időn belül meghatározhatja az uniós hírszerzési együttműködés jövőjét. A titkos információgyűjtés természetéből és az ezzel való föderális irányba való elmozdulással az uniós hírszerzési együttműködés ilyen minőségű fejlődése azonban még a szomszédos ukrán háború árnyékában is valószínűtlennek tűnik. Különös tekintettel igaz ez abban az esetben, ha visszatekintünk a közös EU-hadsereg kapcsán folytatott évtizedes vitára, amelyet az EU Stratégiai Iránytű névre keresztelt védelmi stratégiájában nem említettek. A Stratégiai Iránytűben azonban többszörösen is kihangsúlyozottak szerint ennél jóval valószínűbbnek tűnhet egy a NATO és az Európai Unió közötti magasabb szintű, akár többoldalú hírszerzési, helyzetelemzési és korai előrejelző rendszerhez kapcsolódó együttműködés létrejötte, amely további uniós tagállamok, például Svédország és Finnország esetleges NATO-csatlakozása során minden korábbinál nagyobb relevánsabb lehetne.

Felhasznált irodalom

- Beke József: Az Európai Unió hírszerző képességének technikai támogatása. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6. (2018), 2. 56–68. Online: http://epa.niif.hu/02500/02538/00023/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2018_02_056-068.pdf
- Benedek Márta: A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. (2014), 3. 88–101. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00006/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_03_088-101.pdf
- EEAS: *Federica Mogherini Announces Senior Appointments in the EEAS* (2019. szeptember 5.). Online: www.eeas.europa.eu/eeas/federica-mogherini-announces-senior-appointments-eeas_en
- EU Biztonsági Stratégia. 2003. Online: www.internationaldemocracywatch.org/attachments/307_European%20Security%20Strategy.pdf

⁶¹ Pronk–Korteweg (2021): i. m.

- EU Intelligence Analysis Centre (EU INTCEN): *Fact Sheet* (2015. február 5.). Online: www.gdr-elsj.eu/wp-content/uploads/2016/01/20150206_factsheet_eu_intcen_en.pdf
- Európai Bizottság: *A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A biztonsági unióra vonatkozó uniós stratégia.* COM(2020) 605 végleges (2020. július 24.). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0605&from=EN>
- Európai Unió: *Közös jövőkép, közös fellépés: Erősebb Európa. Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan* (2016). Online: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_hu_pdf
- Az Európai Unió Tanácsa: *A biztonság és a védelem területére vonatkozó stratégiai iránytű* (2022. március 21.). Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/hu/pdf>
- European Defence Network: *The European Union Military Staff – Intelligence Directorate* (2021. március 14.). Online: <https://e-d-n.eu/index.php/2021/03/14/the-european-union-military-staff-intelligence-directorate/>
- European Parliament: *Parliamentary Questions 4 June 2021 Answer Given by High Representative/Vice-President Borrell on Behalf of the European Commission* (2021. június 4.) Online: www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-001243-ASW_EN.html
- European Union: *A Strategic Compass for Security and Defence. For a European Union that Protects its Citizens, Values and Interests and Contributes to International Peace and Security* (2022). Online: www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- Fägersten, Björn: *Intelligence and Decision-Making within the Common Foreign and Security Policy.* Swedish Institute for European Policy Studies, 2015. Online: www.sieps.se/en/publications/2015/intelligence-and-decision-making-within-the-common-foreign-and-security-policy-201522epa/
- Fägersten, Björn: *For EU Eyes Only? Intelligence and European Security.* Brief Issue. Paris, European Union Institute for Security Studies (EUISS). 2016. Online: <https://doi.org/10.2815/674916>
- Fiott, Daniel (szerk.): *European Sovereignty: Strategy and Interdependence.* Chaillot Paper/169. Paris, European Union Institute for Security Studies (EUISS), 2021. Online: <https://doi.org/10.2815/231962>
- FitzGerald, Cian: *The Cost of Passivity Can the Strategic Compass Guide the EU in an Era of Insecurity?* The Institute of International & European Affairs, 2022. február 3. Online: www.iiea.com/blog/the-cost-of-passivity-can-the-strategic-compass-guide-the-eu-in-an-era-of-insecurity
- Lakatos Zsolt: *Az Európai Unió hírszerzésének jelenlegi helyzete és kihívásai. Hadtudomány*, (2013), 1–2. 13–22. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/1872>
- Marosi Zsuzsanna: *Az Európai Unió hírszerzési együttműködésének helyzete és lehetőségei. Nemzetbiztonsági Szemle*, 5. (2017), 2. 5–18. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/1712>

- Márton Balázs: Fúziós központok az Európai Unióban – A bűnügyi és biztonsági információmegosztás uniós intézményei. *Hadtudomány*, 9. (2021), 2. 3–19. Online: <https://doi.org/10.32561/n.sz.2021.2.1>
- Molnár Anna: *Az Európai Unió külkapcsolati rendszere és eszközei*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Pronk, Danny – Claire Korteweg: *Sharing the Burden, Sharing the Secrets. The Future of European Intelligence Cooperation*. Clingendael Reports. The Hague, Clingendael, 2021. Online: www.clingendael.org/sites/default/files/2021-09/EU-intelligence-cooperation.pdf
- Várhalmi A. Mikós: *A nemzetbiztonsági szolgálatok meghatározó jelentőse a Magyar Köztársaság 21. századi biztonsági rendszerében*. Doktori értekezés. Budapest, ZMNE, 2010. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12208/ertekezes.pdf;jsessionid=BC328EE052472621DF94A-23C9F6DEBC8?sequence=1>